

MENSEN ZOALS JIJ EN IK.

=====

Onlangs zocht de stichting EXODUS (opgericht in december jl.) kontakt met de Haagse Gemeenschap van Kerken. De stichting is van mening dat het van wezenlijk belang is wanneer het werk van de stichting door de Haagse kerkelijke gemeenschap wordt gedragen. Voor het realiseren van de doelstellingen van Exodus wordt aan de kerken als thuisbasis grote waarde toegekend. De stichting is opgericht om, uitgaande van het Evangelie van Jezus Christus, mensen, die het perspektief missen op een menswaardig funktioneren, te helpen mogelijkheden te vinden om een nieuw en zinvol bestaan op te bouwen.

Het initiatief tot de oprichting van de stichting is vooral gekomen vanuit ervaringen in het justitiepastaat. Aan de stichting zijn dan ook, behalve een jongerenpastor (Hans van Dam, deputaatschap Jeugd- en Jongerenpastaat Ger. Kerken classis Den Haag) onder meer drie justitiepastes verbonden, te weten Jan Eerbeek (ger.), Joop Spoor (herv.) en Dolf Veerkamp (rk). Het werk steunt voorts op de inzet van een groot aantal vrijwilligers.

In een volgend artikel zal uitgebreid worden ingegaan op het werk van de stichting. Daar de stichting vooral is voortgekomen vanuit ervaringen in het justitiepastaat, volgt allereerst een vraaggesprek daarover met Jan Eerbeek, justitiepastaat in Scheveningen en in Den Bosch.

Misverstanden.

Er bestaan nogal wat misverstanden over het leven in een gevangenis. Zo zou je soms beter af zijn door in een gevangenis te vertoeven dan daarbuiten. Vergelijkingen met een hotel worden dan al snel gemaakt.

Jan: "Het tegendeel is waar. Wat het meest drukt op het leven in een gevangenis, is de geslotenheid van het systeem. Die geslotenheid uit zich in meer dan een opzicht, maar bovenal in de kontakten naar buiten. Mogelijkheden om op normale wijze kontakten te onderhouden met je gezin, familie, vrienden en/of kennissen zijn er nauwelijks of niet. In alle kontakten met mensen

in een gevangenis kom je dit aspect tegen. Dat maakt het pastoraat dan ook bijzonder moeilijk".

Wat hebben mensen moeten doen om in die situatie terecht te komen en hoever hebben zij zo kunnen komen?

"In de krant van elke dag kunnen we de verhalen lezen. De delikten die gepleegd zijn, zijn vaak afschuwelijk met voor de slachtoffers aangrijpende gevolgen.

Toch zijn het mensen zoals jij en ik, hoewel er meer te zeggen is dan dat om de mensen recht te doen. Uit gesprekken met deze mensen blijkt steeds weer dat kriminaliteit niet zomaar een incident is. Er gaat een hele geschiedenis aan vooraf, een geschiedenis van mislukking die zijn inzet vaak al vroeg in de jeugd heeft gevonden. Door opgroeien in steeds wisselende opvoedings situaties (gebroken gezinnen, tehuizen, pleeggezinnen) dreigen mensen in een almaar doorgaande spiraal naar beneden terecht te komen. Voorwaarden voor een evenwichtige levenssituatie komen dan al snel te ontbreken: gebrekkige schoolopleiding, slechte huisvesting, geen kans op werk, verkeerde relaties, etc. Als het erop aankomt, staan deze mensen geheel alleen in het leven, ontworteld, elk zinvol perspectief ontbreekt".

Slachtoffers van misdrijven zullen niet gauw een boodschap aan zo'n verhaal hebben. Het lijkt misschien ook al te gemakkelijk de verantwoordelijkheid op je omgeving of op de maatschappij af te schuiven. Er zijn toch ook genoeg mensen met even slechte jeugdervaringen en weinig kansen, die desondanks 'goed' terecht komen? Bovendien zitten ze hun straf toch niet voor niets uit.

"Niemand die dit kan tegenspreken. Toch heeft ieder mens recht om te worden begrepen, niet om wat hij gedaan heeft goed te praten, maar om, levend vanuit het Evangelie, te geloven dat er voor iedere mens hoop is. Gods Koninkrijk kent geen hope-loze gevallen. De bereidheid moet bestaan om mensen in het licht van hun eigen geschiedenis te verstaan. Dat betekent dat we ons niet tegenover hen moeten opstellen, maar dat we samen naar een geeigende oplossing zullen moeten gaan zoeken".

Gemeenschapsvorming.

Wat is het uitgangspunt in je werk?

"In onze samenleving bestaan muren tussen mensen. Het uitzicht biedende in het Evangelie van Jezus Christus is dat zij daarin niet voorkomen. In het Evangelie is sprake van een doorgaande gemeenschap waarin wij allen in en vanuit de genade mogen leven. Zonder die genade kunnen wij niet. Het is daarom dat wij anderen daarvan niet uit kunnen sluiten".

Je werk heeft dus duidelijk ook een evangeliserend aspect.

Hoe breng je de boodschap bij de mensen over?

"Hierover kunnen eveneens misverstanden bestaan. Het werk houdt geenszins in dat, vanuit een soort misplaatste bekeringsijver, een stel zondaren moet worden opgezocht om hen met het Evangelie in aanraking te brengen. In het persoonlijk pastoraat ontmoet je elkaar van mens tot mens en mag de ander er in al zijn angst, eenzaamheid, verdriet, hoop en verwachting aanwezig zijn.

In de gevangenis is nauwelijks sprake van een gemeenschap. Je zou de gevangenis het beste kunnen omschrijven als een verzameling van individuen, van sterke mannen van wie het gedrag aan een bepaald verwachtingspatroon dient te voldoen. Volgens dat patroon zijn gevoelens van mensen moeilijk uitwisselbaar. In die gegeven situatie ben je als pastor een van de weinige, zo niet de enige, aan wie de ander zijn verhaal kwijt kan. Dat betekent dat je veel naar de ander zal moeten luisteren, dat je samen moet zoeken naar waar je ontspoord bent, waar je niet het antwoord op je bestemming hebt kunnen vinden en waar er mogelijkheden liggen om te veranderen. En tenslotte samen zoeken naar de betekenis van de beloftevolle komst van Gods Koninkrijk in jouw en in mijn leven, om mens te kunnen worden zoals je bedoeld bent te zijn".

Komt die boodschap over?

"In het gevangenispastoraat ben je steeds en nadrukkelijk op zoek naar vormen van kerk-zijn, waarin het Evangelie voor de mensen voelbaar wordt en die aansluiten op hun ervaringen.

Dat wordt nog eens extra moeilijk gemaakt doordat veel van de mensen nauwelijks of geen kerkelijke achtergrond hebben, zo er al niet veel vooroordelen onder de mensen bestaan. Eigen, voelbare en zichtbare vormen zijn ook nodig om aan de grootste nood van de ander tegemoet te kunnen komen: het ontbreken van gemeenschapsbeleving. De kerk in de gevangenis is het antwoord op hun diepste nood, zowel in hun situatie als in hun eigen ontwikkeling. In het gevangenispastoraat wordt nadruk gelegd op gemeenschapsvorming. Deelneming van de gemeente buiten (de gevangenis) is daarbij onmisbaar".

Oefenplaats van het heil.

Hiermee zijn we bij een heel wezenlijk element in het gevangenispastoraat gekomen. In Scheveningen bijvoorbeeld neemt elke week een groep mensen van buiten deel aan de zondagmorgenviering in de gevangenis. Voor en na de kerkdienst wordt er gezamenlijk koffie gedronken en is er gelegenheid om met elkaar te praten of naar muziek te luisteren.

Jan: "In onze gezamenlijke ontmoeting stellen we ons open voor Hem die ons ziet zoals we zijn. In liederen, gebeden en verkondiging zoeken we geborgenheid, een heilvolle gemeenschap om van daaruit nieuwe orientatie op te doen voor ons leven. In deze 'oefenplaats van het heil' proberen we van de beperkte, gesloten situatie een ervaringsgebeuren te maken. Niet leren mensen van buiten en de mensen binnen iets wezenlijks voor elkaar te betekenen. Ik kom daar straks nog op terug".

Wordt door gevangenen de kerkdienst niet meer als een uitje beschouwd, een mogelijkheid om even uit de cel te zijn?

"Een van de gevangenen vertelde mij laatst dat de kerkdienst voor hem het enige was waarnaar hij de hele week uitkeek. Niet om inderdaad even uit de cel te zijn, daar zijn ook andere mogelijkheden voor, maar om daar een stukje levenservaring op te doen, om elkaar te leren vasthouden en om heel te maken wat in zijn leven gebroken is. Daar kan met elkaar over gepraat worden.

Het groepspastoraat, dat ook katechese en diakonaat omvat, en het persoonlijk pastoraat staan nauw met elkaar in relatie. Om een voorbeeld te geven: in de katechese proberen we het onderwerp met elkaar zodanig te verbreden dat de verkondiging, de liederen en gebeden aansluiten op de beleevingswereld van de gevangenen. Dan zijn het ook hun ervaringen die in de kerkdienst terugkomen.

Projekt Uitzicht.

Behalve kerkdienst en katechese heb je ook nog diakonaat als vorm van groepspastoraat genoemd. Aan welke vormen moeten we hierbij denken?

"Het diakonaat in de kerk vindt zijn oorsprong in de inzameling der gaven. Nu is dat in de gevangenis gewoon niet mogelijk, omdat er niet over kontanten wordt beschikt. Ook hier hebben we dus naar eigen vormen moeten zoeken. Uitgangspunt daarbij is dat de gemeente in en buiten de gevangenis iets voor elkaar kunnen betekenen. Zo bestaat in Scheveningen een samenwerkingsproject met het chr. bejaardencentrum Uitzicht. Bij de inzameling der gaven worden door gevangenen gemaakte potten en zelfgekweekte planten ingebracht, bestemd voor jarige of zieke bewoners van het bejaardencentrum. Van de kant van Uitzicht komen regelmatig bewoners de kerkdienst in Scheveningen bezoeken. En dan zie je opeens wat je met 'oefenplaats van het heil' voor ogen hebt. Een jongen, met al zijn branie en tatoeeringen, die op een hoogbejaarde en moeilijk lopende vrouw toeschiet, haar een arm geeft en de trap af helpt. Oefenplaats van het heil, omdat hier een jongen op een heel eenvoudige maar wezenlijke manier ervaart iets voor een ander te kunnen betekenen. Aan de andere kant een vrouw die zich door hem laat helpen, een vrouw die s avonds misschien niet eens meer alleen op straat durft. Hier brokkelen muren af en leren mensen elkaar aksepteren zoals ze zijn, leren mensen zich aan elkaar toe te vertrouwen".

Bijdrage kerkelijke gemeente.

Er zitten nogal wat aspecten aan je werk die ook binnen

het maatschappelijk werk binnen de gevangenis terug te vinden zijn. Is in die zin de geestelijke verzorging er geen doublure van?

"Natuurlijk heeft het pastoraat ook maatschappelijke kanten. Het pastoraat heeft echter een geheel eigen identiteit. Uitgangspunt is en blijft het Evangelie van Jezus Christus, de heelmaker, de verzoener. Dat betekent dat je in het pastoraat heel de mens op het oog hebt. Niet alleen de mens in zijn religieuze beleving, maar de mens in zijn gehele bestaanssituatie. Het gaat om de totaliteit van de nood van de ander, om vanuit de eigen identiteit samen te zoeken naar mogelijkheden om je leven te betrekken op de belofte van het Koninkrijk van God en op de gemeente die daaraan werkt. In die zin kan er sprake zijn van een goede samenwerking met het maatschappelijk werk. Daar gaat het om bestaansvoorwaarden, keuzes om een gewenst bestaan op te bouwen. De pastor kan hierop aanvullend bezig zijn, waarbij het meest wezenlijke van het pastoraat is mensen te oriënteren en te betrekken op een gemeenschap van mensen dat wortelt in de belofte van het komende Koninkrijk Gods. Heel concreet houdt dit in dat de gemeente buiten in alle opzichten voor deze mensen open dienst te staan. In het gevangenispastoraat wordt daar hard aan gewerkt".

Waar blijven mensen na hun ontslag uit de gevangenis.

Hou je nog kontakten met hen?

"Het justitiepastoraat kan niet tot de detentieperiode beperkt blijven. Bewust van hoe het zover gekomen is, van de oorzaken, dienen concrete mogelijkheden te worden aangeboden om de opgeroepen verwachting na de detentieperiode waar te maken. Dat betekent dat het justitiepastoraat na moet denken hoe voorkomen kan worden dat mensen in schadend gedrag terugvallen.

Als antwoord op de vraag kan ik zeggen dat er kontakten zijn na de detentieperiode, maar deze kunnen alleen blijvend worden wanneer er een gemeenschap van mensen bereid is hen in hun midden op te nemen".

Met deze problematiek houdt de stichting Exodus zich in en buiten de gevangenis sterk bezig. De stichting richt zich daarbij echter niet alleen op mensen die gevangen zitten of een detentieperiode achter de rug hebben, maar ook op andere mensen, die, om welke oorzaken dan ook, nauwelijks of geen zin meer in het leven ontdekken. Daarover volgende week meer.